

MÓDSZERTANI HÍRLEVÉL

Slachta Margit Nemzeti Szociálpolitikai Intézet
Pályázati Igazgatóság
Elemi Rehabilitációs Módszertani Központ

AZ ELEMI REHABILITÁCIÓS SZOLGÁLTATÁS MEGHATÁROZÓ SZEREPLŐI

INTERJÚ SOROZAT

II. RÉSZ

Az elemi rehabilitációs szolgáltatás látássérült személyeknek, személyekért szól. Azonban a szolgáltatás vitalitását, lelkületét azok a szakemberek adják, akik az elhivatottságukkal, szakmaiságukkal, személyiségükkel működtetik ezt a tevékenységet. Nevük mostanra teljesen összefonódott az elemi rehabilitációval, és a szakember képzés során minden rehabilitációs tanár találkozhatott már velük, és azokkal az értékekkel, amit ők képviselnek.

Új sorozatunkban arra vállalkozunk, hogy egy személyes hangvételő interjú keretében ilyen szakmai kiválóságokat mutatunk be az olvasóknak. Szándékaink szerint minden hírlevélben két beszélgetést közlünk.

Interjú Kónya Katalinnal, a Gyengénlátók Általános Iskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye és Kollégiuma intézményvezetőjével

Kedves Kata, köszönjük, hogy elvállaltad az interjút. Első kérdésem, hogy miért lettél gyógypedagógus?

Ha őszinte akarok lenni, akkor nehéz ezt megfogalmazni. A napokban volt egy beszélgetésem, ahol ez a kérdés felmerült, és elgondolkodtam rajta.

Onnan eredeztetem, hogy pedagógiai szakközépiskolába jártam, és ott pedagógiát és pszichológiát is tanultam már. A szakközépiskola utolsó évében részt vettem egy tanulmányi versenyen, amire a pszichológia tanárnő készített fel, és az ő javaslatára egy esettanulmányt készítettem egy akkor nyíló autista otthonban élő fiattal és a családjával. A '90-es évekről beszélünk, egészen pontosan 1998-ról, a helyszín pedig Miskolc. Szóval így kerültem kapcsolatba először a gyógypedagógiával.

Amikor elkészült ez a tanulmány, nagyon érdekesnek találtam ugyan, de mindenáron pszichológiára szerettem volna jelentkezni. Akkor a sikeres felvételihez teljes nyelvvizsga kellett, nekem pedig csak a fele lett meg, és nem tudtam, hogy merre menjek tovább. Mivel jól éreztem magam az autista otthonban, a tanárnő felvetette, hogy mi lenne, ha utánanéznék a gyógypedagógiának. Utánanéztam, és mivel nem volt jobb ötletem, a gyógypedagógiát választottam.

Nemrégiben jöttem rá, hogy tulajdonképpen nem volt ez véletlen. A kertszomszédunkban lakott egy értelmi sérült lány, akivel a gyerekkoromat töltöttem, de akkor még nem tudtam, hogy mi ez, nekem csak a szomszéd lány volt. Aztán ott volt a nagypapám, akiről utólag állt össze a kép, hogy a fél szemére vak volt. A Vakok Szövetségétől rendszeresen jöttek a Braille kiadványok, de akkor nem értettem még, hogy miért. Nem is tudatosult bennem, hogy ő gyógypedagógiai eset, úgy gondoltam rá, mint a nagypapámra. Utólag állt össze bennem a kép, hogy ez mind hozzátett valamit a választásomhoz.

Miért választottad a látássérültek pedagógiája szakirányt?

Úgy mentem a főiskolára, hogy engem az autizmus érdekel, de akkoriban nem volt erre külön szakirány. Amit erről lehetett tudni, két szakirányon tanították, az értelmileg akadályozottak pedagógiája és a tanulásban akadályozottak pedagógiája szakokon.

Az intézménylátogatások során – annak idején volt még ilyen – bejártuk az intézményeket, és megismertük a különböző fogyatékosági típusokat. Akkor már tudtam, hogy az értelmileg akadályozottak lesz az egyik szakom, de kellett még mellé választani valamit. Fogalmam sem volt, hogy mi legyen az, és kizárásos alapon jött a látássérültek pedagógiája szakirány. A logopédiáról, mivel sziszegtek a sziszegőim, jelezték, hogy szóba sem jöhet, a hallássérültek szakirányt ugyanezen megfontolásból nem javasolták, a mozgássérültek pedagógiájáról pedig rájöttem, hogy nem az én világom. A látássérülés számomra érdekesnek tűnt, és úgy döntöttem, legyen ez. Annak ellenére, hogy mindig is tudtam, ez egy szűk szakma, és ha nem Budapesten fogok élni, akkor nehéz lesz ezzel elhelyezkedni. De úgy voltam vele, hogy ez egy plusz tudás, és az értelmileg akadályozott szakiránnyal biztosan talállok munkát.

A főiskola alatt soha nem gondoltam, hogy ezzel komolyan fogok foglalkozni, aztán az utolsó évben jött egy lehetőség. Kovács Kriszta jelezte, hogy van egy szabad státusz a gyengénlátóknál, amire várnak két hallgatót részmunkaidős foglalkoztatásban, és feltette a kérdést, hogy nem akarjuk-e megpróbálni az egyik csoporttársammal együtt. Mindenféleképpen dolgoznom kellett különböző okok miatt, ezért arra jutottam, hogy megpróbálom. Így kerültem oda az utazótanárokhoz negyedéves hallgatóként, és a diploma után ott is maradtam már teljes állásban.

Ez lett volna a következő kérdésem, hogy a diploma megszerzése után hol kezdtél el dolgozni? De helyette akkor azt kérdezem, hogy csak az utazótanári szolgáltatban dolgoztál, vagy volt osztályod is?

Nem, osztályom nem volt soha. Még a Bárczin volt egy elvi lehetőség, hogy vagy terapeuta szakirányt vagy pedig tanári szakirányt lehet választani. Azt mindig tudtam, hogy tanár nem szeretnék lenni, mert nem éreztem kihívásnak, és különben is sokan választották a tanári szakirányt. Többen is voltunk a csoportban, akik terapeuták szeretnénk volna lenni, de nem voltunk elegenden ahhoz, hogy a képzés elinduljon. De milyen különös egyébként az élet, mert azok közül, akik annak idején terapeuták szerettek volna lenni, mindenki inkább a rehabilitáció területén dolgozik és nem pedig az oktatásban, például Vincze Reni[1], Konner Eszter[2], Kiss Erika[3]. Mindannyian terapeuták szeretnénk volna lenni és nem tanárok, ezt már a kezdetektől határozottan tudtuk, és nem is lettünk azok soha.

Akkor tehát az utazótanárokhoz mentem, mert ott rehabilitációra volt szükség. Nem írni-olvasni kellett tanítani, hanem kifejezetten a tiflopedagógiai tudás volt szükséges. Abban az időszakban csak az utazótanári szolgáltatban dolgoztam, aminek örültem, és nagyon élveztem is. Az osztályban tanítást monotonnak gondoltam, az nem nekem való volt. Aztán elmentem szülni, két évet otthon töltöttem, és amikor visszamentem a szülési szabadságról, jelezték, hogy osztályban is kell tanítanom. Persze próbáltam alkudozni, annál is inkább, mert akkoriban volt a rehabilitációs képzés Varsóban. Az a képzés 2003 és 2004 között zajlott, rögtön akkor kezdődött, amikor odakerültem a Gyengénlátók Iskolájába. Az iskola nem vett részt a képzés szervezésében, de úgy állították össze a csoportot, hogy minden olyan intézmény képviseltesse magát, ahol látássérültekkel dolgoznak. A legtöbben a Vakok Iskolájából jöttek, de jöttek a VÁI-ból, a debreceni Gyengénlátók Iskolájából és én pedig a budapestiből. Mindig is ezt akartam tanulni, és nagyon örültem a lehetőségnek. Akkor még nem is tudtam, hogy mennyire szerencsés vagyok, mert ebbe csak úgy belecsöppentem.

[1] Vincze Renáta a Vakok Óvodája, Általános Iskolája, Szakiskolája, Készségfejlesztő Iskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye, Kollégiuma és Gyermekotthona rehabilitációs tanára

[2] rehabilitációs szakember, 2006 és 2012 között a SVOE munkatársa

[3] tanársegéd az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar Látássérültek Pedagógiája és Rehabilitációs Szakcsoportjában

A szakemberek nagyon sokat küzdöttek azért, hogy ez megvalósuljon. Zsigmondék[4] egy életen át vártak arra, hogy legyen olyan képzés, ahol legalizálni lehet a tudásukat. Többen már sok mindent tudtak, de papírja senkinek sem volt erről. Nekem pedig se tudásom, se papírom nem volt.

Az utazótanári szolgálatnál tanítottál fehérbotos közlekedést?

Nem, abszolút nem.

Akkor neked ez teljesen új terület volt?

Annyit tudtam, amennyit a főiskolán megtanultam. Azért is volt jó ez a képzés, mert nagyon okosan úgy szervezték, hogy nem én voltam az egyetlen zöldfülű a csoportban. Volt olyan kolléganő, akinek gyógypedagógus végzettsége sem volt. Nagyon nagy szerencsém volt, mert sokat voltam Zsigmonddal párban, akinek biztosan nem adott annyit a képzés, mint nekem. Mindig el szoktam mondani, hogy én Zsigmondtól legalább annyit tanultam, mint a varsói oktatóktól.

Korábban leginkább a látásneveléssel, szülő és pedagógus tanácsadással foglalkoztam. Kifejezetten mindennapost és közlekedést nem tanítottam, amit utólag nem is bánok, mert ezen a képzésen tényleg megtanultam, és utána el tudtam kezdeni ezzel is dolgozni. Egészen addig foglalkoztam ezzel, amíg el nem mentem szülni.

Mindig úgy tartottam, hogy a feladatom ennek a tudásnak a továbbadása. A vezetés akkor azt találta ki, hogy a tudásomnak a tanítás részét szeretné inkább kamatoztatni, de én nem akartam annyira ebben tapasztalatot szerezni. Inkább felmondtam, és a szülés után már nem mentem vissza. Ez persze nem ment ilyen egyszerűen, alkudoztunk egy darabig, hogy legyen félállás a rehabilitációs óra tartása, és a tanítást meg majd túléltem valahogy. Csakhogy azt éreztem, hogy tényleg túlélni akarom? Arra gondoltam, hogy a gyerekeknek ez nem lenne jó, hogy én csak túlélni akarom a tanítást. Közben már megtaláltak a Szempont Alapítványtól, és elkezdtem dolgozni náluk részmunkaidőben. Ott már ismerték a vívódásom, hogy visszamenjek-e vagy ne a gyengénlátókhöz, és kapva kaptak az alkalmon, teljes állást ajánlottak. Bármennyire is szerettem volna a gyengénlátóknál dolgozni, a rehabilitációt még jobban szerettem volna, végül is ezért képeztek ki. Tényleg azt akartam, hogy 100%-ig kamatoztathassam a tudásom, ezért oda mentem. 2008-tól 5 évet töltöttem a Szempontban.

Kikkel kezdtél el a Szempontnál dolgozni, hogyan emlékszel vissza azokra az évekre? Fel tudsz idézni emlékezetes pontokat?

Viki[5], Nagy Adri[6], Zsuzsa[7], ők voltak a rehabilitációs tanárok, és egy keveset még ott volt Konner Eszter is, vele egy darabig átfedésben voltunk, de ő fél lábbal már a SVOE-ban volt.

Ekkor jött tehát a felnőtt rehabilitáció, amit nagyon szerettem. A gyógypedagógiai pályám csúcsa volt az, amit a látássérült kliensekkel akkor csináltam. A váltás után problémamentesen álltam át a felnőttekkel végzett munkára, illetve a gyengénlátóknál is voltak középiskolások, akik aztán megjelentek a felnőtt rehabilitációban is, ha romlott a látásuk. Akkor azt éreztem, hogy végre azt csinálhatom, amit szeretek. A Szempont Alapítványról emiatt nagyon jó emlékeim vannak, szerettem a civil létet is, minden nehézségével együtt.

[4] Fehér Zsigmond, rehabilitációs szakember

[5] Fazekas Viktória a Vakok Óvodája, Általános Iskolája, Szakiskolája, Készségfejlesztő Iskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye, Kollégiuma és Gyermekeotthona rehabilitációs tanára

[6] Nagy Adrienn a Vakok Óvodája, Általános Iskolája, Szakiskolája, Készségfejlesztő Iskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye, Kollégiuma és Gyermekeotthona rehabilitációs tanára

[7] Bacsa Istvánné Halász Zsuzsanna, rehabilitációs szakember

Szakmailag is nagyon jó közeg volt. Hosszabb-rövidebb idő alatt el lehetett érni eredményeket. A gyerekekkel végzett munka során, akár a Gyengénlátók Iskolájában, akár a Vakok Iskolájában nem nagyon látod az önállóság elérésének legteljesebb pillanatát, a folyamatok hosszúak és végeláthatatlanok. Tudod, hogy hozzáteszel a folyamathoz, de a végkifejletre, amikor ő tényleg elindul, önállóan háztartást vezet, kevésbé van rálátásod. Abban a munkában kevesebb látható eredmény van, nem okozott számomra akkora flow érzést, mint a felnőttekkel végzett munka. A felnőtt rehabilitációban megtanítasz valamit, elengeded, és megtörténik a csoda. A kliens tudja, hogy amit megtanítottál, rövid időn belül azt használnia is kell.

Az Alapítványnál a kliens igényei szerint dolgoztunk, felesleges dolgokat nem tanítottunk. Azt adtuk át, amit a kliensek igénye, szükséglete és motivációja meghatározott. Ha valaki nem akart kelkáposzta főzeléket készíteni, akkor nem készített, vagy nem tanult Braille-t sem. Braille-t egyébként csak ott tanítottam, nem is túl sok embernek, mert nem volt gyakori igény, de még azt is szerettem. Már csak azért is, mert az elemi rehabilitációban ez egy gyorsabb folyamat, mint a gyerekeknél. Jobban, intenzívebben lehet haladni, ezért eredmény is hamarabb meglesz, a Gyengénlátók Iskolájában ez egy plusz feladat, és sokkal hosszabbra nyúlik a tanítási folyamat.

Ami még eszembe jut, hogy például a lengyelországi képzésben Zsigmond mindig a krízis témáját hozta fel: náluk hogyan működik, mennyire befolyásolja a krízis a rehabilitációt, megakasztja vagy lendíti. Egészen addig nem értettem ennek a fontosságát, amíg el nem kezdtem dolgozni a Szempontban. Ilyen kérdések merültek fel bennem: mekkora jelentősége van a felnőtt korban látássérültté vált emberek életében a krízisfeldolgozásnak, hol tart ebben, mekkora jelentősége van a pszichés megsegítésnek, a terápia hatásának, illetve annak, ha a kliens ezt nem fogadja el, de a krízis attól még jelen van. Gyógypedagógusként megpróbálok a tevékenységen keresztül ezt valahogy leküzdeni, és értelmet adni a mindennapoknak, hogy a kliensnek valamilyen célért fel kelljen kelni az ágyból. A gyerekeknél ez nem ilyen, nem is értettem egészen addig, amíg bele nem kerültem a felnőtt rehabilitációba. Sokszor nehéz volt, főleg ha egy kliens azzal hív fel, hogy öngyilkosságon gondolkodik. Névery Katitól [8] rengeteget tanultam erről. Nem tudom, van-e olyan szakember, aki nála többet tud a látássérült emberek kríziseiről, hogy mit lehet ilyen helyzetben mondani és tenni. A rehabilitáció részeként ezek a kérdések nagyon foglalkoztattak, és a valóságban is kezelni kellett. A képződésem során senki nem mondta el, hogy ilyen helyzetben mit is kell tenni.

Nagyon szívesen emlékszem vissza a tihanyi táborokra is, ami akkoriban nagy szervezést igényelt. Különösen amiatt volt nehéz, mert a lányom, Abigél még nagyon kicsi volt. De amikor a látássérült kliensekkel ott voltam, az már nagyon jó volt. Ugyanilyen jó emlékeket őrzök a klubokról, az idősklubokról és a macula klubokról is. Nemcsak a kliensmunka volt emlékezetes, hanem a kollégákkal együtt töltött idő is: a közös karácsonyok, a névnapi ünneplések, és azok az emberi kapcsolatok, melyekben rengeteget tanultunk egymástól a látássérültek világáról is.

Civilként nagyon sok mindent tettünk azért, hogy fenntartsuk a rendszert. Rendszeresen jártunk különböző rendezvényekre, hogy abból is legyen az Alapítványnak némi bevétele, ilyen volt például a kliensekkel való főzés a Szimpla kertben. Az ott töltött öt évre pozitívan gondolok vissza.

Az élet aztán érdekesen alakult: az Alapítványtól mentem szülési szabadságra, mert egy csodaként megérkezett Medárd, a fiam. Gyakorlatilag én voltam az utolsó, akinek a felszámoló biztos megszüntette a munkaviszonyát, mert kismamaként nem lehetett felmondani nekem korábban. Amikor a fiam kétéves lett, nyilvánvalóvá vált, hogy az Alapítványhoz nem tudok visszamenni, így akkor ismét munkát kellett keresnem.

[8] Névery Katalin pszichológus, a Szempont Alapítvány egyik alapító tagja

Ekkor mentél vissza a Gyengénlátók Iskolájába?

Nagy kérdések voltak akkor bennem, merre tovább, akarok-e még az elemi rehabilitációban dolgozni. Az előzményeket tekintve az állami elemi rehabilitációban nem gondolkodtam. Más rehabilitációs szolgáltatónál a későbbiekben sem akartam munkát vállalni, mert tudtam, hogy mindig az Alapítványhoz hasonlítanám. A családi körülmények azt diktálták, hogy oda menjek vissza dolgozni, hiszen ez jár a legkevesebb zökkenővel. Persze az is közrejátszott, hogy két gyerek mellett teljesen új dolgot nem szerettem volna elkezdni. Az iskola földrajzilag is közel van hozzánk, és a családi logisztikát tekintve ez tűnt kézenfekvő megoldásnak.

Amit akkor nagyon szerettem volna, és majdnem meg is valósult; állást ajánlottak fel a Csepeli Kutyaiskolában. A Kutyaiskolával a Szempont Alapítványnál töltött évek során többször dolgoztunk együtt a vakvezető kutyák átadása miatt. Nagyon élveztem a közös munkát velük, és szerettem is a vakvezető kutyás közlekedés tanítását, de a távolság, a napi utazás a családtól vette volna el az időt. Emiatt úgy döntöttem, hogy a Gyengénlátók Iskolájába megyek vissza.

Szokott még eszedbe jutni a felnőtt elemi rehabilitáció?

Persze. Főleg amikor valamilyen rendezvényre megyek, és összefutok ismerős arcokkal, látássérültekkel is, eszembe jut, hogy ez milyen jó időszak volt. A Szempont után még voltak olyan kliensek, akik felkerestek egy-egy útvonal tanításának erejéig, hiszen a rehabilitáció bizalmi kapcsolaton alapul. Ezeket a tanításokat elvállaltam, egyfajta levezetésként is működött. Aztán az élet másképp alakult.

Mesélnél a mostani területedről, az iskolában töltött időről?

Amikor visszajöttem, akkor az utazótanári szolgálathoz kerültem, ami számomra nagy biztonságot adott, hiszen dolgoztam már ott, és tisztában voltam minden praktikájával. Rehabilitációs modulokat is tanítottam a nagyobb gyerekeknek, akiknek már önállósági törekvéseik vannak, és tényleges igényt is meg tudnak fogalmazni. Persze a kisebb gyerekeknek is lehet már bizonyos dolgokat tanítani, és kell is, de nagyon kevés volt a kapacitás, és sajnos mostanra sem lett több. Az utazótanárok feladata többek között az önállóságra nevelés, de az életkori szintnek megfelelően a látásnevelés és az informatika oktatás is. Így az utazótanári szolgálatnál is szükségem volt a rehabilitációban megszerzett tudásra, bár be kell vallanom, hogy klasszikus értelemben vett utazótanár nem sokáig voltam. 2016-ban az EGYMI intézményvezetője lettem, amit egészen 2021-ig csináltam. 2021-től pedig az Iskola vezetője vagyok, ez a második tanévem.

Milyen egy ekkora intézményt vezetni az utazótanári szolgálat és az Alapítvány után?

A Szempontból vezetőként nagyon sok hasznos dolgot hoztam. Megtanultam egyrészt azt, hogy miként kell az embereket irányítani, ellenőrizni, másrészt hogyan kell együttműködni a projektvezetővel és a pénzügyi vezetővel. Ezek a korábbi tapasztalatok rendkívül hasznosak voltak, melyekből most is táplálkozom, hiszen folyamatosan szükség van plusz források megteremtésére. A köznevelési intézményekben minimális az önálló gazdálkodás, de van lehetőség a plusz források felderítésére. Az iskolának van egy alapítványa, amelyben kuratóriumi tag vagyok. Nagyon hasznosnak bizonyulnak a civil szférában szerzett korábbi tapasztalatok és a kiépített kapcsolatrendszer. A Szempontban töltött idő alatt olyan kapcsolatrendszert sikerült kialakítani, szerintem mindannyiunknak, amire a mai napig támaszkodom.

Az iskola abban más, hogy sokkal nagyobb szervezet, 100-120 embert vezetni és a fenntartóval egyeztetni nem könnyű feladat. Somorjai Ági[9] jót szokott azon mosolyogni, amikor azt kérdezgetem tőle, hogy amikor még nem volt pandémia, és nem volt ilyen nehéz a köznevelés helyzete, akkor mit csináltál vezetőként? Nem unatkoztál? Sikerült megint a legnehezebb időszakban vezető beosztást kapnom, a pandémia kellős közepén, amikor semmit nem lehetett rutinból megoldani, és teljesen felborult az élet. Az előző tanév úgy ment, hogy karaténból ki, karaténba be, kinek van oltása, kinek nincs, pozitív lett a teszt, negatív lett a teszt, örület volt az egész. Ez az év más szempontból nehéz, minket is érint a pedagógushiány, a pénzügyi nehézségek, amiket meg kell oldani, ez rettentően nehéz feladat. Szóval ezért szoktam kérdezgetni Ágit, hogy az ilyen tanévekhez viszonyítva nem unatkozott-e korábban.

Alapvetőnek tartom a kollégák megerősítését, hogy fontos, amit csinálnak, nem szabad feladni, annak ellenére, hogy sokszor azt érzi az ember, nagyon szembe fúj a szél. Gyakran van déjà vu érzésem, mert ezt már korábban a Szempontban is átéltem. Nehéz időszakok ott is voltak, sőt kudarcként élem meg, hogy részesei voltunk a megszűnésének, és emiatt Budapesten egy ideig megszűnt a civil felnőtt rehabilitáció. Ugyanakkor ez nem személyes kudarc, senki nem gondolta, hogy ez megtörténhet.

Úgy tudom, az intézményvezetés mellett rendszeresen részt veszel oktatóként továbbképzésekben.

Szakmai szempontból nagyon fontosak a képzések. Varsóban arra képezték ki minket, hogy továbbadjuk a tudást, ez volt az egyik fő vezérelve a képzésnek. Nekem az is lényeges volt, hogy tanuljak, de a többen eleve azt tűzték ki célul, hogy itthon adják tovább a tudást. A varsói képzés után felgyorsultak az események ezen a téren, mert 2005-2006 környékén a Vakodában elindult az első 120 órás továbbképzés. Oktatóként én is becsatlakoztam, főleg látásnevelés témakörben, mert abban volt inkább tapasztalatom. Aztán jöttek a főiskolai képzések, az FSZK és az NSZI képzései, melyekben mindig szívesen vettem részt oktatóként. A tananyagfejlesztéseket is nagyon fontosnak tartom, korábban is részese voltam, ahogy most is. Szükséges, hogy szakmai anyagok szülessenek, és én szívesen veszek részt ebben a munkában. A felnőttoktatásban mind az elméletet, mind a gyakorlatot szeretem oktatni, talán a gyakorlatot jobban.

A saját intézményünkben is fontosnak tartjuk a kollégák továbbképzését, ha van lehetőség, akkor továbbképzésre küldjük őket. Szerintem elengedhetetlen egy-egy képzés elvégzése után a nyomkövetés és a mentorálás. A pedagógusok időbeosztása miatt praktikusak a rövidebb idejű képzések, de a gyakorlatban gyakran szükség van még plusz szakmai támogatásra, amelyekben, ha az időm engedi, rendszerint jelen vagyok. Fontos, hogy a gyerekek esetében is megjelenjen a rehabilitáció. Most is pont Ágiéktól jövök, mert egy nemzetközi projektről egyeztettünk, melybe az intézményünk is bekapcsolódik. A fogorvosokkal együttműködve tanítjuk meg a helyes fogápolást és szájhigiénét, gyakorlatilag ez is mindennapos tevékenységnek minősül. Mi azt a részét tesszük hozzá, hogy hogyan lehet a gyengénlátó, aliglátó gyerekeknek minél pontosabban megtanítani a technikákat, a fogorvosok pedig a saját szakmai részükkel kapcsolódnak be. Intézményvezetőként próbálok minden lehetőséget megragadni, hogy a saját házunk táján a mindennapos tevékenységek és a tájékozódás-közlekedés tanítása minél fontosabb szerepet kapjon, hiszen ez a gyerekek önállóságának szempontjából kiemelkedő.

Ágival egyébként a varsói képzés óta nagyon jóban vagyunk, meg persze most intézményvezetőként is együttműködünk.

[9] Somorjai Ágnes a Vakok Óvodája, Általános Iskolája, Szakiskolája, Készségfejlesztő Iskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye, Kollégiuma és Gyermekeháza intézményvezetője

A lengyelországi képzésen kívül volt más külföldi tapasztalatod?

Hollandiában jártam a Royal Visio-nál 2009-ben, ami nagyon hasznos volt. Utána kezdődött a nagy TÁMOP projekt, amiben akkor rengeteg anyagi támogatás volt. A holland tapasztalatszerzés jó irányvonalat mutatott, hogy miként használjuk fel a forrást. A hollandok persze már akkor jóval előttünk jártak az elemi rehabilitációban. Egymástól tanulni mindig nagyon jó dolog.

Tehát fontosnak tartom a nemzetközi kitekintést, de az elmúlt időszak nem adott utazásra lehetőséget. Szintén Ágival beszélgettünk erről, hogy nagyon jó lenne 2023 tavaszán Lengyelországban részt venni azon a nemzetközi konferencián, ami kifejezetten a tájékozódás és közlekedés tanítással kapcsolatosan kerül megrendezésre.

Hogyan látod a kapcsolódást a közoktatás és az elemi rehabilitáció között?

Nekünk az nagyon fontos tényező, hogy a fiatalok már 16 éves kortól jogosultak az elemi rehabilitációs szolgáltatásra. Minden igyekezet ellenére a középiskolások mindig a legkevesebb ellátást kapták. Általános iskolás korban még viszonylag intenzív az ellátás, de a középiskolások rehabilitációjára egyre kevesebb jut, és kevésbé célirányos. Ráadásul az utazótanárok közül nem mindenki vállal például tájékozódás és közlekedés tanítást, mert nem érzi magát ehhez kompetensnek. Ugyan egyre több tudást adnak át a tiflopedagógiai képzésben, de ha elemi rehabilitációról van szó, még mindig nem eleget. Ez kevés ahhoz, hogy akár egy gyengénlátó gyereket közlekedésre tanítson valaki, nem pedig egy vakot, ahol már tényleg nem babra meg a játék. Nem is beszélve arról, hogy mindenki az utazótanároktól várja el, hogy számítógép használatot tanítson. Ez is egy ilyen mumus, mert hát hogy jön ehhez egy gyógypedagógus, aki nem informatika tanár, és nem is annyira jártas ebben a speciális közegben. Tízujjas gépelést meg tudunk tanítani, billentyű kombinációkat is, de sokszor ennél speciálisabb tudáselemekre lenne szükség, aminek mi sem vagyunk a birtokában. Tehát ezekben az esetekben nagyon jó, hogy már 16 éves kortól igénybe tudják venni az elemi rehabilitációt, mert ott el tudják sajátítani ezeket az ismereteket. A napokban éppen az egyik kolléganő egyeztetett Gyöngyvérrel[10], hogy hogyan tudjuk becsatornázni az elemi rehabilitációba a középiskolásokat. Fontosnak tartom, hogy tájékoztassuk őket a lehetőségeikről, mert előfordul, hogy amit mi, vagyis a közoktatás nem tud nekik megadni, azt megkaphatja a felnőtt ellátásban. Számunkra az a cél, hogy megkapja a megfelelő segítséget, és az mindegy, hogy honnan kapja, tőlünk vagy a felnőtt szolgáltatóktól. Ráadásul az elemi rehabilitáció a diákok szempontjából sokkal rugalmasabb, mint a közoktatás. Például az utazótanár nem dolgozik sem a téli, sem a nyári szünetben, az elemi rehabilitáció pedig más ritmusban működik. Egy-egy tevékenységet a nyári szünet alatt meg lehetne tanítani, amikor a mi intézményünk zárva van.

Nagyon ideális a 16 éves életkori határ a mi szempontunkból, mert a mi gyerekeink az általános iskolából kikerülve már eléri ezt, hiszen látássérültként később kezdik az iskolát. Így azt gondolom, hogy ezt az információt át kell adnunk, mivel máshonnan nem kapnak erről tájékoztatást.

A Jó Látásért Programbizottságban, az intézményünk és a gyengénlátók képviselőjeként még mindig azt látom, hogy ugyanott tartunk, mint 2008-ban, vagyis hogyan jusson el a látássérült diák/felnőtt az elemi rehabilitációba, mi a kliensút. Sajnos azt tapasztalom, hogy az egészségügy részéről ez még mindig nagyon nehézkesen működik. Nem várhatjuk azt, hogy a középiskolásokat majd az orvosok irányítják a rehabilitáció felé, hiszen sajnos sokszor a megfelelő közoktatásra sem hívják fel a figyelmet. Nekünk is van tehát felelősségünk abban, hogy tájékoztassuk őket a rehabilitációs lehetőségeikről, és a döntés aztán az övék, hogy élnek-e vele.

[10] Kállai-Mikola Gyöngyvér rehabilitációs szakember, a Szemléletmód Rehabilitációs Központ szakmai vezetője

Milyen terveid vannak a jövőre nézve?

Az intézményvezetői megbízásom öt évre szól, ez olyan konkrét jövőkép, ami még az életemben soha nem volt. Ha öt évre tervezek, akkor ezt teljesíteni fogom, vezetem az intézményt, de hogy utána mi lesz? Azt nem tudom elképzelni, hogy ne látássérült emberekkel foglalkozzak. Nem tudjuk pontosan, hogyan alakul az intézmények sorsa, még a tanév végét sem látjuk előre, így nehéz 2026-ig tervezni. Az még nagyon sok idő. Időnként kacérkodom azzal a gondolattal, hogyha a gyerekeim elég nagyok lesznek, el tudnám képzelni, hogy visszamegyek az elemi rehabilitációba, 1-2 kliens tanítására, részmunkaidőben. Szeretem, amit most csinálok, de azért jó lenne az a fajta sikerélmény, amiért persze meg kell ugyan dolgozni, de hiszem, hogy eredményeket lehet elérni. Szóval, ha több időm lesz, amit a saját döntésem alapján fel tudok használni, akkor szívesen tanítanék újra felnőtteket is.

Végezetül mit üzennél az elemi rehabilitációban dolgozó szakembereknek?

Most nem dolgozom szorosan véve az elemi rehabilitációban, de a szakemberek higgyék el, hogy amit nap, mint nap csinálnak, az fantasztikus, az maga a csoda! Amikor még ebben éltem, nem tudatosult bennem ez annyira, mint most, amikor kívülről látom, és utólag tekintek vissza. Rendkívül nagy szükség van erre a munkára, rengeteget hozzátesz a látássérült emberek mindennapjaihoz. Ha valaki csak egy embert is hozzásegít ahhoz, hogy az élete tovább menjen, és javuljanak az életkörülményei, önállóbb legyen, az óriási dolog, mind a kliensnek, mind pedig a szakembernek. Mindenki legyen nagyon büszke magára!

Köszönöm az interjút.

Az interjút készítette: Kiss Szilvia

Interjú Somorjai Ágnessel, a Vakok Óvodája, Általános Iskolája, Szakiskolája, Készségfejlesztő Iskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye, Kollégiuma és Gyermekotthona intézményvezetőjével

Miért lettél gyógypedagógus?

Középiskolás koromban matek-angol tagozatra jártam, és akkor olyan gondolatok jártak a fejemben, hogy szeretném megtanulni a siket jelnyelvet, mert a nyelvek mindig is érdekelték. Arra jutottam, hogy valamilyen szociális jellegű tevékenységet végeznék, vagyis emberekkel foglalkoznék; siket-angol-jeltolmács és idegenvezető lennék. Tehát a fogyatékosságot és a nyelveket szerettem volna valahogy összekombinálni. Akkor még nem gondolkodtam azon, hogy gyerekekkel, vagy felnőttekkel szeretnék-e foglalkozni. Tűkön ülve vártam, hogy kijöjjön a felvételi tájékoztató, mert akkor biológiából és magyarból kellett a Bárczira felvételizni. Nem nagyon szerettem a biológiát, nem éreztem, hogy extra energiát szeretnék befektetni a felvételibe. Azt néztem, hogy lehet-e menni a gimnáziumi pontjaim alapján, mert ha igen, akkor gyógypedagógus szerettem volna lenni. Ha abban az évben nem lehetett volna pontok alapján bejutni, hanem felvételizni kellett volna, akkor most közgazdász vagy külkereskedő lennék, mert a matematikát vittem volna tovább.

Miért választottad a látássérültek pedagógiája szakirányt?

Ez egy banális véletlen volt. Nem mondom, hogy nem tetszett a látássérültek pedagógiája szakirány, de ez fogott meg a legkevésbé, amikor szakot kellett választani. Még mindig a siketek érdekelték, de az egy picit leomlott, hogy akkortájt a főiskolán az volt az elv – nem tudom, most hogy van –, hogy a jelelést nem tanították. Ugyan a főiskola égisze alatt megtanultam jelelni, de úgy hogy a SINOSZ-nál végeztem el az alap- és a középfokú jelnyelvtanfolyamot. Amikor a szakválasztás zajlott, nem tudtam jelen lenni, mert egy családi rendezvényen vettem részt. Az egyik csoporttársamat kértem meg, hogy hallgassa meg a tájékoztatót, és mivel jelelést nem tudtam volna a főiskolán tanulni, tulajdonképpen mindegy volt, mire megyek, rábízta a választást. A csoporttársam tiflopedagógiát választotta. Az első gondolatom akkor az volt, hogy semmiképp nem szeretném az értelmileg akadályozottak pedagógiáját a másik szakomnak, viszont akkor a tiflopedagógia nem indult mással. Abban az évben a tiflopedagógiát vagy a tanulásban akadályozottakkal, vagy az értelmileg akadályozottakkal lehetett választani, más párosítás nem is indult. Úgyhogy végül az egyik szakom az lett, ami a legkevésbé fogott meg, és a másik, amit egyáltalán nem akartam. Most már örülök, hogy a tanulásban akadályozottak pedagógiáját is tanultam, mert nincsenek vegytiszta gyerekek. Inkább azt érzem, hogy a szomatopedagógia szakra is szükségem lenne.

Miután végeztél a Bárczin hol kezdted el dolgozni?

Itt! Soha nem is volt más munkahelyem.

Akkortájt az Iskolában először mindenki csak délutános tanár lehetett, a délelőttre kerülés hosszú időbe telt, szinte a ranglétrán való előrelépés volt. Ez amiatt is lehetett így, mert más volt a pedagógusok korösszetétele, egy viszonylag fiatal testület tanított, és az egész délelőtti gárda telített volt. Egyáltalán nem volt egyszerű bekerülni a Vakok Iskolájába. Negyedik évfolyamosként nagyon megtetszett a közlekedés tanítás. Úgy éreztem, hogy ez olyan különleges része a fejlesztésnek, amit szívesen csinálnék, minden más tantárgynál szívesebben tanítanám. Még az államvizsgánk előtt, egy szép tavaszi délután bejöttünk ide a Vakodába az egyik csoporttársammal. Kicsit éretlen módon intéztük ezt, hiszen akkor még nem volt email vagy mobiltelefon. Egyszerűen idejöttünk, és megkérdeztük az igazgatónőtől, hogy van-e szabad álláshely. A csoporttársamat felvették nevelőtanárnak, de ő már középiskolás korában is sokat jött ide önkénteskedni, ismerték és számítottak rá. Nekem pedig azt mondták, hogy nem találkoztak még velem, és nincs most sem délelőttre, sem délutánra szabad álláshely. Erre azt válaszoltam, hogy tulajdonképpen mozgástréner szeretnék lenni.

Akkor már működött az Iskolában a mozgástréneri team, noha a mozgástrénerek között egyedül Katzenbach Jolantának[1] volt erről hivatalos végzettsége. A többiek korábban tanultak vagy a VERCS-en, vagy a még az NDK-ban. Egy rövid tanfolyamon részt vett kollégák képezték ki őket, tehát egymástól tanultak, illetve egy fő volt, aki terapeuta szakirányon végzett.

Kiderült, hogy mozgástréneri állás van, mert Szemerei Éva[2] éppen GYES-en volt, így az ő helyére kerülhettem. Akkor egyébként a mozgástrénerség nem volt népszerű. Nem volt annyira preferált, mert gyakorlatilag az utcán töltöd az idő nagy részét, hóban, szélben, napsütésben. Mindeközben kicsit peremhelyzetben is voltak a mozgástrénerek, mert sem a délelőttihez, sem a délutánhoz nem tartoztak igazán, és osztály sem kapcsolódott hozzájuk. Mondhatni, hogy a mozgástrénerség kevésbé volt rangos feladat az Iskolában. Akkor még a mozgástréning kizárólag a délutánhoz tartozott, és a kollégium vezetője volt a mozgástrénerek közvetlen főnöke. Csak délután, a napközi diákothoz idejében lehetett elvinni a gyerekeket órára, a tájékozódás és közlekedés akkor még nem volt a tanterv része, nem volt önálló tantárgy.

Miután kiderült, hogy mozgástrénernek felvettek, megkértem Prónay tanárnőt[3], hogy külön foglalkozzon velem, mert nagyon kevés óraszámban, talán 15-20 órában tanultuk a közlekedést. Mikor megkérdeztem Prónay Beától, hogy szerinte készen állok-e ennek a munkakörnek az ellátására, egyértelműen azt válaszolta, hogy szerinte nem. Akkor kaptam még tőle extra órákat, amikor csak velem foglalkozott minden fizetség nélkül. Egyébként a mozgástréneri közösség úgy fogadott, hogy egy hónapig nem kaptam tanítványokat, hanem a teljes munkaidőmben náluk hospitáltam, az ő óráikat néztem.

Hány emberből állt ez a mozgástréneri team?

Katzenbach Jolanta, Szűcs János, Németh Ildikó, Szénási Anna és én jöttem ötödiknek Szemerei Éva helyére. Előtte a csapatban volt még Fehér Zsigmond[4], aki ebben az időben a VERCS-en dolgozott.

[1] Katzenbach Jolanta – Vakok Óvodája, Általános Iskolája, Szakiskolája, Készségfejlesztő Iskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye, Kollégiuma és Gyermekotthona rehabilitációs tanára

[2] Szemerei Éva – Vakok Óvodája, Általános Iskolája, Szakiskolája, Készségfejlesztő Iskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye, Kollégiuma és Gyermekotthona rehabilitációs tanára

[3] Prónay Beáta – gyógypedagógus és pszichológus, az ELTE Bárczi Gusztáv Gyógypedagógiai Kar főiskolai docense volt

[4] Szűcs János, Németh Ildikó, Szénási Anna, Fehér Zsigmond – Vakok Óvodája, Általános Iskolája, Szakiskolája, Készségfejlesztő Iskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye, Kollégiuma és Gyermekotthona rehabilitációs tanárai

Hogy kerültél az utazótanári közösségbe?

Az utazótanárság az iskolában 1993-óta létezik. 1999-ben végeztem a főiskolán, akkor kerültem ide, mint mozgástréner, és a 2000-es évek elején megválasztottak a mozgástréneri csapat munkaközösség vezetőjének, ami számomra egy nagy dolog volt. 2000-től, azaz egy év után már bekapcsolódtam az utazótanárok munkájába. Az utazótanárok közül Bíró Csaba[5] tanított egyedül tájékozódás-közlekedést. Én szálltam be mellé másodiknak, és az összes gyereket nekünk kellett ellátni vidéken. Csaba szinte a teljes munkaidejében utazótanárként dolgozott, emellett még az óvodában volt testnevelő. Másfél állásban dolgoztam akkor az Iskolában: hétfőtől csütörtökig minden délután itt voltam, félállásban a délelőttiakat vidéken töltöttem, és csak közlekedést tanítottam a gyerekeknek.

Milyen külföldi tapasztalataid vannak? Hogy sikerült bejutni a varsói képzésbe?

Már a 2000-es évek legelején részt vettünk Prónay Beával számos olyan találkozón, ami az európai szintű standardizáció előkészítését célozta. Azt szerettük volna, ha Magyarországon is van képzés, tehát legyenek képzett mozgástrénerek. Szerettük volna az európai országokban lévő tréneri képzéseket egy közös platformra hozni. Mi azt tudtuk mondani, hogy Magyarországon a mozgástréning része ugyan a főiskolai kurzusnak, de csak kb. 15-30 órás tanegységként. Akkortájt kevés képzett szakember volt nálunk. Gadó Márta[6], Prónay Beáta és Komlósi Andrea[7] végeztek Varsóban, negyedikként Katzenbach Jolanta ugyanott végzett, csak kicsivel később. Így összesen négyen voltak az országban, akik hivatalos papírral rendelkeztek. Kérdés volt, hogy miként tudnánk ezt a számot növelni. 2003 környékén kezdtem el levelezni európai képzőhelyekkel, hogy felmérjem, hol és milyen lehetőségek vannak.

Birminghambe lehetett volna menni, de a tanfolyam nagyon drága volt, és csak levelezőn indították. Németországban egyáltalán nem fogadtak minket, mert német alapidiplomára lett volna szükség. Svédországba mehettünk volna, de angol nyelven zajlott a képzés, illetve voltak olyan helyek, ahol csak jelenléti oktatásban lehetett volna tanulni. Így a végén két intézményre szűkült a kör; az egyik a prágai Károly Egyetem, ahol volt ugyan ilyen képzés, és fogadtak volna minket levelezőn, de egységesen kellett volna a csoportnak vagy németül, vagy angolul beszélnie. Sajnos nem találtunk egy csoportnyi embert, akik ezt teljesíteni tudnák, emiatt ez is kiesett. A végére maradt a Varsói Egyetem. Végül mindannyian Varsóban végeztünk – ahogy Jolanta és előtte Prónay Beák is –, és ugyanoda kerültünk mi is, a varsói Gyógypedagógiai Akadémiára. Az SZCSM[8] támogatta a képzésünket, de azzal a feltétellel fizette ki, hogy miután elvégeztük a képzést, meg kell valósítani annak a magyarországi oktatását is. Így kerültünk mi Varsóba 2003-2004-ben. A Minisztériumnak az is feltétele volt, hogy több, látássérültekkel foglalkozó intézményből utazzunk ki, így jött akkor a VERCs-ről Fehér Zsigmond, a Gyengénlátók Iskolájából Kónya Katalin[9], a Fehér Bot Alapítványtól Furkó Judit[10], az Iskolából pedig Komlósi Eszter[11], Veress Éva[12], Vincze Renáta[13], Bíró Csaba és én.

Ezek után indult el az egyetemi képzés 2006-tól, ami jelenleg is az egyetlen felsőfokú képzés a palettán.

[5] Bíró Csaba – Vakok Óvodája, Általános Iskolája, Szakiskolája, Készségfejlesztő Iskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye, Kollégiuma és Gyermekotthona rehabilitációs tanára

[6] Gadó Márta – rehabilitációs szakember

[7] Komlósi Andrea – rehabilitációs szakember

[8] Szociális és Családügyi Minisztérium

[9] Kónya Katalin – Gyengénlátók Általános Iskolája, Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézménye és Kollégiuma intézményvezetője, rehabilitációs szakember

[10] Furkó Judit – rehabilitációs szakember

[11] Komlósi Eszter – rehabilitációs szakember

[12] Veress Éva – rehabilitációs szakember

[13] Vincze Renáta – rehabilitációs szakember

Hogyan zajlott a varsói képzés?

Jolanta nagyon sokat tett a képzésen belül, hiszen mindig jött velünk, ő volt az egyik tolmácsunk. Emiatt a lengyel kollégáknak nem kellett felétlenül tudniuk angolul, mert Jolanta lengyelből fordított a csoport számára. Mindig két tolmáccsal mentünk, jött Jolanta, mint lengyel tolmács, és egy angol tolmács is, aki az Iskolában egy kolléganő volt. Ez egy háromszemeszteres képzés volt, minden alkalommal egy-egy hetet töltöttünk Varsóban. Mindennapos tevékenységeket, látásnevelést, tájékozódás és közlekedést, valamint professzionalizmust tanultunk. Ez volt a négy irány.

Mit takar a professzionalizmus?

A professzionalizmus arról szólt, hogy mi nem háziasszonyokat képzünk. Azt tanultuk, hogyan tudunk professzionális módon tanítani: mi rehabilitációs tanárok vagyunk, tehát például nem a krumpli főzését tanítjuk meg, vagy nem azért megyek el Jóska bácsihoz, hogy felporszívózzak, hanem megtanítom valamire, még akkor is, hogy ha ez éppen a porszívózás. Azt sajátítottuk el, hogy ez tevékenységanalízis, környezeti adaptáció, a családdal, a klienssel való kommunikáció: megtanultuk, hogy egy-egy tevékenység mi mindent takar, és hogyan kell ezeket a tevékenységeket jól felépíteni.

Hogy kezdődtek a 120 órás képzések?

A 120 órás képzés abból a gondolatból indult ki, hogy kevés szakember van, és vidékre is kerülhessenek képzett szakemberek. Nagyon népszerű volt akkor ez a tanfolyam, a Minisztérium többet is finanszírozott, próbálták lefedni az igényeket. Sok ilyen tanfolyam indult, így kerültek kollégák például Kaposvárra, Győrbe, Szegedre. Itt tartottuk az Iskolában, volt, hogy nyáron, volt, hogy év közben, hétvégékre besúfolva. 2006-ban elindult ugyan az egyetemi képzés, de nem mindenki akart, vagy tudott oda bekerülni, és nem mindenki tudta finanszírozni a kétéves rehabilitációs tanári képzést. A 120 órás tanfolyamot a munkáltató könnyebben ki tudta fizetni, és az is előfordult, hogy a szakember a képzésnek ezt a szeletét tudta csak hasznosítani a munkájában. Ez egészen addig működhetett, ameddig az iskolának meg nem szűnt az önállósága. Amikor 2013-ban létrejött a KLIK, onnantól kezdve elveszett az akkreditációnk, mert már nem voltunk önállóak. Mindent újra kellett volna kezdeni, de már a KLIK égisze alatt, illetve annyira döcögősen indult el a fenntartóváltás miatt a munka, hogy ezzel nem tudtunk foglalkozni. Akkor még az alapító okiratunkban benne volt a felnőttképzés, azóta ez már kikerült.

Mit jelent számodra a tanítás?

Mindig örömmel jöttem be dolgozni. Nem éreztem fárasztónak, inkább örömteli kihívásként tekintettem rá. Most is vallom, hogy a lelkemben örökre mozgástréner maradok. Persze fontos a történelem, a Rákóczi szabadságharc, meg a Pitagorasz tétel is, de mindennél fontosabbnak érzem az önállóságra nevelést, illetve ha olyat tudok megtanítani, amitől egy gyerek, vagy kliens kevésbé lesz másoktól függő. Ha valami olyat adok a kezébe, amitől neki könnyebb az élete, önálló lehet. Ez hihetetlen szárnyakat ad a tanításhoz.

A módszertani központ vezetésével lecsökkent az óraszámom, és ez még kevesebb lett, amikor igazgató lettem. Ez mindig az aktuális szabályozásnak megfelelően vagy heti kettő, vagy négy órát jelent. Ami tanításként megmaradt, hogy rendszeresen jönnek hozzám főiskolai hallgatók.

Most már jobban szeretem a főiskolások tanítását, tehát jobban szeretem tanítani a tanítást. Úgy érzem, többet tudok tenni azzal, hogy magát a módszertant adom át a felnőtteknek. Öröm számomra, hogy be tudok kapcsolódni a Bárczis képzésbe, és akár elméleti, akár gyakorlati órákat tudok tartani tájékozódás és közlekedésből.

Mikor alakult a Módszertani Központ, milyen volt az ottani munka?

1994 óta már voltak az utazótanáraink, és 2004-től lettünk Módszertani Központ. Akkoriban, amikor Varsóban végeztünk, sikerült azt elérni, hogy a tájékozódás és közlekedés, illetve a mindennapos tevékenységek ne csak délután legyenek, hanem kerüljenek be az iskola tantervébe. Attól kezdve, hogy bekerültek a tantervbe, és rendes tantárgyak lettek, már nem a kollégiumhoz, vagyis diákotthonhoz tartoztunk. Amikor az utazótanári szolgálat kibővült, és megalakult a Módszertani Központ, az elnevezésbe bekerült az EGYMI[14] fogalma is. Az átszervezések után a mozgástrénerek, pszichológusok, logopédus és az utazótanárok mind-mind a Módszertani Központ fennhatósága alá kerültek.

Azzal hogy EGYMI-vé alakultunk át, illetve a különböző pályázati lehetőségekkel, megfelelő támogatással a szolgáltatások köre színvonalasabbá tudott válni. 2004/2005 óta van egy személyautónk, illetve most már három is, amivel az utazótanárok közlekedni tudnak. Kibővült az eszközkölcshözjáró, és az utazótanárok száma is nőtt. A Módszertani Központhoz tartoztak az akkreditált képzések, ami szintén a szolgáltatási kör bővülését jelentette. Azon túl, hogy a gyerekeket elláttuk, a szülőket is jobban tudtuk segíteni, illetve a tanfolyamokkal a pedagógusoknak is magas szintű módszertani támogatást nyújthattunk.

Fontos dolog volt, hogy nem kellett az összes óránkat délutánra tenni. A tájékozódás és közlekedés órákat nagyjából délután tartottuk, de a mindennapos tevékenységek tanítása beépült az órarendbe. Tájékozódás és közlekedés órát csak akkor tudtunk délelőtt tartani, ha az osztály összes gyerekeit elhoztuk. Az összes mozgástréner odacsoportosult, és ahányan csak voltak az osztályban, mindenki elvitt valakit. A mindennapos tevékenységeknél egy vagy két tanár vitte el az egész osztályt, ami nagy logisztikát kívánt. Az, hogy a tájékozódás és közlekedés önálló tantárgy lett, és már délelőtt is tanítottuk, sokat emelt a tárgy rangján, megbecsültségén. Akik nem tudtak eljönni a lengyel képzésre, azok elvégezték az itthoni tanfolyamot, így itthon tanult Szücs János, Tóth Emese és Szemerei Éva. Ezek a képzések a szakmai teamünk elismerésén is sokat emeltek.

2006-2011-ig voltam a Módszertani Központ vezetője, így én lettem a mozgástrénerek és az utazótanárok főnöke. Magam is utazótanár és mozgástréner voltam előtte, ezért a Központ tevékenységéért felelősséget tudtam vállalni, illetve akiket irányítottam, azoknak a feladatát bármikor el tudtam volna látni. Nem beszélve arról, hogy egy kislétszámú csapatot kellett közösséggé formálnom, ami nyilván könnyebb. Az összes utazótanárnak az összes gyerekeről volt információm, és a benti gyerekekkel is volt valamilyen szinten kapcsolat. Úgy éreztem, hogy a munkának minden szegletére rálátok, és egy kicsi, agilis közösséget gardírozok. Ezt az időszakot igazán szerettem.

Hogy lettél az intézmény vezetője?

Nem vágytam erre a pozícióra igazán. Akkor már ötödik éve benne voltam a vezetőségben a Módszertan révén, és 2011-ben egy váratlan fordulat következett be. Az akkori igazgatónőnk, Somogyi Vera[15] az egyik vezetői értekezleten elmondta, hogy nem fog pályázni a következő ciklusra. Nagyon hirtelen jött ez, mélyen megdöbbsentünk, hiszen Helesfai Katalin[16] után 5 évig volt az igazgatónk, és azt hittük, hogy ezt tovább szeretné vinni.

Amikor bejelentette, hogy mégsem, akkor ez mindenkit letaglózott. Az igazgatói pozíciót a vezetőség rábeszélésére vállaltam. Abban egyetértettünk, hogy nem szeretnénk, ha külső pályázó kerülne be, viszont mindenki ragaszkodott a saját akkori feladatához. Bennem látták meg a lehetőséget.

[14] EGYMI – Egységes Gyógypedagógiai Módszertani Intézmények: feladatuk a sajátos nevelési igényű gyermekek integrációjának segítése

[15] Dérczyné Somogyi Veronika – az Intézet Igazgatója 2006-2011 között

[16] Helesfai Katalin – az Intézet Igazgatója 1986-2006 között

A számos tanítási tapasztalatodból van-e olyan, ami különösképpen kiemelkedő, emlékezetes?

Szeretem az életben is a helyzetkomikumokat: amikor valami vicces történik, vagy amikor szinte kívülről látom magamat, mert annyira szürreális a helyzet. Sok olyan történet van, amikor valami kalandos történt velünk akár a közlekedés órák során, vagy amikor egy-egy tanítványom megértett valamit, amit nagyon hosszan magyaráztam. Felelemő, amikor mindenféle módon megpróbáltam már valamit megértetni, és a gyerekek végül leesik a tantusz. Egészen pontosan emlékszem arra, amikor Baráth Marcsi megértette a párhuzamos utcák fogalmát és azt mondta: „Értem már! Olyan mintha erre mennénk, csak egy kicsit arrább, erre!”. És ilyenből számtalan van. Volt olyan is, amikor az egyik tanítványom megkérdezte, hogy ha ő elvétené a sarkot, akkor a bot bekanyarodna-e. Mondtam, hogy nem. Erre ő: „Csak ez a bot nem olyan, vagy nem is lehet olyat kapni?”. Sok ilyen vicces történet van. Van, ami kacagtató, de igyekszem mindig komolyan venni a gyerekeket, ha látom, hogy valami számukra igazán fejtörést okoz.

Az is kalandos történet volt, amikor a Vakok Kertjében voltam egy gyerekkel, és a gondnok nem figyelt arra, hogy bent vagyunk még, és bezárt minket. Nem is tudom, volt-e akkor már mobiltelefon, de azt hiszem, valahogy be tudtam telefonálni az Iskolába, hogy szabadítsanak ki minket. Végül az történt, hogy az Iskolából a kollégák létrával jöttek kimenteni minket. Számomra ez nem volt félelmetes, hiszen a Vakok Kertjét nem fal veszi körül, hanem csak kerítés, de a tanítványomat ez a helyzet megijesztette. Hiába mondtam, hogy ez csak kerítés, ő ezt egyáltalán nem így élte meg. Végül olyan helyen, ahol belülről viszonylag közel volt egy pad a kerítéshez, feltornáztam a gyereket, és a másik oldalon, a létrán le tudott mászni. Utána hónapokon keresztül hallgathattam a kollégáktól, ha bármelyik gyerekkel kiléptem az ajtón, hogy hová hozzák utánunk a létrát?

Milyen kapcsolódási pontokat látsz a közoktatás és az elemi rehabilitáció között?

Véleményem szerint a szakembergárda ugyanaz. A gyerekek vagy kliensek egy folytatólagos „masszában” élnek, és mindig éppen valakinél vannak. Azt is látom, hogy a kollégák sem eresztenek gyökeret feltétlenül ugyanott. Van, aki most a köznevelésben dolgozik, vagy a tanárképzésben, vagy egy rehabilitációs centrumban, aztán ha úgy fordul az élete, elszegődik egy projekthez, esetleg utána visszatér a köznevelésbe, majd újra belekóstol a felnőtt ellátásba.

Továbbra is azt gondolom, hogy ez egy nagyon kicsi szakma, kevés tiflopedagógus van, és közülük kevesen dolgoznak a rehabilitációban. Mindig ugyanazokkal az emberekkel találkozunk, épp csak az változik, hogy ki hol vállal munkát. Időszakos pillanatok vannak. Annyi változás persze látható, hogy esetleg néhányan nyugdíjba mennek, néhányan pedig visszajönnek GYES-ről. Úgy érzem, olyan ez, mint egy nagy mosógép. Bedobáltuk az embereket, a centrifuga kidobja őket egy-egy intézménybe, de aztán visszapottyannak a mosógépbe, fordul kettőt a dob, és egész máshol vannak, de mindig ugyanazok forognak a gépben. Ismerjük egymást, és tudjuk egymás értékeit.

A gyerekek is benne forognak a mosógépben, és ahogy telik az idő, őket egy másik intézményben fogja kidobni a centrifuga, de valamelyik szakembernél biztosan megfordulnak az életük során. Ha bejönnek korai fejlesztésre, akkor a kollégák ott foglalkoznak velük, iskolásként pedig mi tanítjuk őket. Tizenéves kor fölött már van egy kis átfedés, mert a rehabilitációs centrumok bevehetik őket az ellátási körükbe. Bekerülhetnek akár intenzív tanfolyamra, aztán ha új útvonal megtanulására van szükségük, akkor visszatérnek. Később esetleg kollégaként találkozhatunk ugyanazzal az emberrel, aki így kerül vissza a mosógépbe.

Mivel kevesen vagyunk szakemberek, néha úgy tekintünk az iskolára, mint egy kis falura. Ezért is próbálok mindig arra törekedni, hogy minden szereplővel jó legyen a kapcsolat. Egy faluban ismer mindenki mindenkit, a falu minden szereplőjére szükség van, hiszen ha bármelyik szeletet kivesszük, nem lesz teljes az ellátás.

Milyen terveid vannak a jövőre nézve?

Ami intézményi szinten mindenünket áthatja, az a halmozottan sérültekkel való foglalkozás. Ez a kérdés a rehabilitáció szempontjából is fontos. Több irányba kell gondolkodnunk, mert a gyerekek nagyon sokfélék lettek. Arra a viszonylag homogén közegre van módszertanunk, amelyikben a teljesen ép értelmű vagy tanulásban akadályozott és egy-két súlyosabb értelmi fogyatékos vak gyerekeink voltak. Ezt a módszertani tudást meg kell tartanunk, hiszen ha kevesebben is vannak az előbb említett gyerekek, el kell tudnunk őket látni. Ugyanakkor egyre inkább nyitnunk kell afelé, hogy mit tudunk kezdeni a súlyosan halmozott, vagy legalábbis többszörösen sérült gyerekekkel. Mélyebb tudást kell szereznünk a halmozottan sérült gyerekek tanításának módszertanában.

A tréneri közösségen belül szeretnék több figyelmet fordítani a legújabb technológiák használatára, mint a QR-kódok, a Navilance, vagy a 3D nyomtatás. Szerencsére van is olyan kolléga az Iskolában, akinek a mesterprogramjában szerepelnek ezek a technológiák.

Célom, hogy elkülönítsük a fejlesztő iskolásokat. Egy teljes jogú intézményegységet kellene kapniuk, hogy számukra olyan körülményeket tudjunk megteremteni, amiben az ellátásuk méltóbb a mostaninál. Ehhez akadálymentes mosdók, emelők, fektető alkalmatosságok, strapabíró pelenkázók stb. szükségesek. Az iskola eszközpark és akadálymentesség tekintetében mindenképpen fejlesztésre szorul.

A szakiskolánk már klasszul működik, örülünk annak, hogy újabb szakmával, a szakácssegéd szakmával bővítettük idéntől a kínálatot. A péksegédek mellett most már egy másik piacképes szakmát tudunk adni a fiatalok kezébe, amivel valóban el tudnak helyezkedni. Azt már szerencsére elértük, hogy több szomatopedagógus és konduktor dolgozik az Iskolában, de jó lenne tovább bővíteni a repertoárt. Egyre több olyan diákunk van a szakiskolában, akik nem feltétlenül látássérültek, hanem más fogyatékoságuk van. Sokan jönnek autizmus spektrumzavarral, és jó lenne, ha minél több ilyen szakos gyógypedagógus is jelentkezne hozzánk.

Középtávú terveim között szerepel, hogy a Készségfejlesztő Iskolán belül újabb modulokat tudjunk bevezetni, lehetővé téve azt, hogy ne csak négy évig maradhassanak a diákjaink, hanem esetleg kicsit tovább, akár hat évig is. Azt látjuk, hogy nagy nehézségek árán tudják csak elhelyezni azokat a fiatalokat, akik kikerülnek a Készségfejlesztőből. A szülők nem nagyon találnak erre megfelelő nappali foglalkoztatót, vagy olyan szociális intézményt, ahová el tudják helyezni őket. Mi ebben „csak” támogató, vagy segítő szerepben tudunk részt venni, hiszen nem vagyunk szociális intézmény, de minden ilyen hiánypótló kezdeményezésben szívesen részt veszünk.

Azt továbbra is fontosnak tartjuk, hogy a főiskolával élő legyen a kapcsolat, minél több hallgató legyen nálunk gyakorlaton, hogy aztán rábeszéljük őket, maradjanak és dolgozzanak nálunk.

Ami a nemzetközi kapcsolatokat illeti, két fontos dolgot szeretnék kiemelni. Jövő év tavaszán szeretnénk egy előadással részt venni a nemzetközi tréneri konferencián[17], ami Varsóban kerül megrendezésre

A másik fontos dolog, hogy az Iskolánk tagja az ENVITER[18] nevű szakmai szervezetnek, ami egy európai ernyőszervezet, és 26 látássérültekkel foglalkozó szervezet a tagja. Nemrég megalakult egy, éppen a mozgástréningre koncentráló munkacsoport. Ennek az adta az apropóját, hogy Málta segítséget kért a dánoktól, mert nincs náluk mozgástréner, nincs szakemberük, és szeretnék képzéseket indítani. Most éppen a dánok kezdeményezésére a düreni, a koppenhágai és a trieszti iskola vezetői és én azon kezdtünk el dolgozni, hogy összegyűjtsük mindazokat a képzéseket, amik Európán belül fellelhetőek. Az egyes országok nehezen tudják egymás képzéseit elfogadni, de ha lenne egy közös standard, akkor arra alapozva olyan képzések indulhatnának, melyek Európában mindenhol érvényesek.

[17] International Mobility Conference

[18] European Network for Vision Impairment Training Education&Research

A mozgástréneri szakma most megint elért egy olyan pontra, mikor egyre nagyobb igény mutatkozik a képzésre. A szakma elkezdett kicsit öregedni, nem nagyon látjuk a fiatal utánpótlást a trénerek közt. A standardizált közös alap nagyot tudna lendíteni a kiképzett trénerek számán, illetve a szakma presztizsén is sokat emelne. Ez az európai szintű összefogás most éppen a tájékozódás és közlekedésre vonatkozik csupán.

Egyébként Szemerei Évával az elmúlt hat évben háromszor tanítottuk Triesztben az ottani intézet dolgozóit tájékozódás és közlekedésre, illetve mindennapos tevékenységekre. Ezek rövid, gyorstalpaló, 30-30 órás képzések voltak. Olaszországban sincsen igazán erre vonatkozó képzés, emiatt az a gondjuk, hogy a szakembereik nem rendelkeznek erre vonatkozó tudással. Évával mi át tudjuk adni nekik a tudást, de nem állíthatunk ki akkreditált tanúsítványt. Ez inkább tűzoltás, de legalább mostanra nagyjából 20 embert sikerült így kiképeznünk.

Végezetül mit üzennél az elemi rehabilitációban dolgozó szakembereknek, az interjú olvasóinak?

Ha nem is üzennék, inkább azt mondanám, hogy mi nyitottak vagyunk mindenféle kommunikációra, vagy közös gondolkodásra: akár általánosságban módszertani megbeszélésről, vagy egy új eszköz kipróbálásáról vagy egy tudományos cikk megírásáról legyen szó. Szívesen folytatunk párbeszédet arról is, ami egy konkrét fiataalt, vagy olyan klienst érint, aki régen nálunk tanult. Fontos lenne, hogy a kliens érezze, ő egy folyamat része, és a régi tanára átadta az új trénernek. Ebben a munkában van egy folyamatosság, nem kell mindent előről kezdeni, és a kereket századszor feltalálni minden egyes fejlesztő folyamat elején. Tényleg úgy érzem, hogy nyitottak vagyunk az együttműködésre. Jó lenne, ha tudnánk egymástól tanulni, hiszen a Szakiskolában tanuló diákjaink minimum 50%-a nagykorú.

A halmozottan sérültek módszertana kialakításában is szeretnék együttműködni, tapasztalatot cserélni. Jó lenne ezekről a témákról konferenciát, vagy workshopokat szervezni. Mi nagyon szívesen megosztjuk a nálunk bevált módszertanokat, eszközöket, és szívesen tanulunk másról is.

Köszönöm az interjút.

Az interjút készítette: Laub Judit
2022.12.14.